

Katarina Jovićić*

NAKNADA ŠTETE ZBOG POVREDE POSLOVNE TAJNE

Apstrakt

Predmet ovog rada je naknada štete zbog nezakonitog pribavljanja, korišćenja i/ili javnog otkrivanja poslovne tajne. Cilj rada je da se identifikuju specifična pitanja koja se postavljaju u postupku realizacije naknade štete u ovim predmetima i da se ponude odgovori te moguća rešenja za situacije koje su izvor nedoumica. U domaćoj sudskoj praksi nije javno dostupan značajniji broj odluka o ovom pitanju, zbog čega se u radu izlaže praksa američkih sudova koja je, prema istraživanju autora ovog rada, među najrazvijenijima u svetu. Istraživačko pitanje koje se u radu analizira je da li je neophodno da se za dokazivanje poslovne tajne i njene zloupotrebe, kao i postojanje i visine štete koja je usled toga nastupila, koriste posredni dokazi. Zaključuje se da su, zbog specifičnosti poslovne tajne kao predmeta zaštite, posredni dokazi često i jedini mogući u postupcima za naknadu štete zbog njene zloupotrebe.

Gljučne reči: Zloupotreba poslovne tajne, identifikovanje poslovne tajne, utvrđivanje povrede poslovne tajne, komercijalna vrednost poslovne tajne.

1. Uvod

Poslovne tajne omogućavaju kompetitivnu prednost privrednih subjekata na tržištu i kao takve značajno doprinose njihovom uspešnijem poslovanju¹.

* Doktor pravnih nauka; Viši naučni saradnik Instituta za uporedno pravo, Beograd, e-mail: katarinajovicic.rs@gmail.com

¹ Poslovna tajna doprinosi uspehu određenog privrednog subjekta na tržištu u odnosu na konkurente u uslovima kada su svi ostali resursi ekvivalentni. Drugim rečima, poslovna tajna je ono specijalno znanje koje omogućava jednom poslovnom subjektu da se nametne drugima. Vid. D. Zlatović, „Zaštita poslovne tajne i poverljivih podataka u radnom odnosu prema novom hrvatskom radnom pravu“, *Glasnik prava* 2/2011, 42. Osim privrednih subjekata, poslovne tajne mogu imati i lica koja nisu u toj kategoriji, na primer, umetnici, amateri inovatori, obrazovne i naučne ustanove itd.

Ekonomski potencijal poslovnih tajni počiva na činjenici da nisu javno poznate,² a da bi mogle da se koriste u poslovanju neophodno je da se sa njihovom sadržinom upoznaju lica koja obavljaju delatnosti privrednog subjekta, bilo kao zaposleni bilo kao njegovi poslovni partneri. Zbog toga, zahtev tajnosti poslovnih tajni nije apsolutan uprkos tome što bi to bila sigurnija zaštita, i ne obuhvata lica koja su ih saznala voljom njihovog zakonitog držaoca.

Činjenica da poslovne tajne imaju potencijal da se ekonomski iskorišćavaju predstavlja izazov za nesavesna treća lica da pokušaju da ih neovlašćeno pribave i iskoriste kako bi ojačala sopstveni položaj na tržištu, ili da bi ih učinila javno dostupnim sa namerom da umanje kompetitivnu prednost njihovog zakonitog držaoca. Takvo, neovlašćeno pribavljanje i korišćenje tuđe poslovne tajne, kao i njeno javno otkrivanje predstavlja nezakonito postupanje koje pravo sankcioniš. Zloupotreba poslovne tajne u praksi ima za posledicu i nastanak štete njenom zakonitom držaocu, koja se odražava kao umanjenje postojeće imovine i/ili izostanak prihoda koji su bili očekivani da redovni tok stvari nije poremećen radnjama štetnika. U tom slučaju oštećeni ima pravo ne samo na zaštitu poslovne tajne već i i na naknadu štete.

Predmet ovog rada je naknada štete zbog nezakonitog pribavljanja, korišćenja ili javnog otkrivanja poslovne tajne. Cilj rada je da se identifikuju specifična pitanja koja se postavljaju u postupku realizacije naknade štete u ovim predmetima, te da se ponude odgovori i moguća rešenja za situacije koje mogu biti izvor nedoumica. U domaćoj sudskoj praksi nije javno dostupan značajaniji broj odluka o ovom pitanju, zbog čega će se u radu izložiti strana sudska praksa, pre svih, praksa američkih sudova koja je, prema istraživanju autora ovog rada, među najrazvijenijima u svetu. Istraživačko pitanje koje se u radu analizira je da li su sudovi prinuđeni da u postupcima naknade štete zbog zloupotrebe poslovne tajne utvrđuju osnovanost i visinu tužbenog zahteva na osnovu posrednih dokaza.

2. Pravni okvir zaštite poslovne tajne

Prvi značajni međunarodni izvor prava u kome se pravno reguliše poslovna tajna je Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS Sporazum) iz 1994. godine, koji je formulisan kao Aneks 1C Sporazuma

² Informacije se lako mogu utvrditi ako su dostupne u stručnim časopisima, referentnim knjigama ili objavljenim materijalima. S druge strane, što je teže doći do informacija i što više vremena i resursa mora biti utrošeno na njihovo pribavljanje, manja je verovatnoća da će se ona lako utvrditi odgovarajućim sredstvima. D. W. Wiseman, J. Judd, J. P. Mack, „Template Civil Jury Instructions Under the Defend Trade Secrets Act“, *Intellectual Property & Technology Law Journal* 7/2021, 20.

o osnivanju Svetske trgovinske organizacije.³ U čl. 39. TRIPS Sporazuma se reguliše pitanje zaštite neotkrivenih informacija i propisuje se da ta zaštita obuhvata samo informacije koje su tajne, koje imaju komercijalnu vrednost i sve dok lice koje kontroliše te informacije preduzima razumne mere da ih održi u tajnosti.⁴ Ovim pravilom postavljeni su uslovi za kvalifikaciju poslovne tajne u uporednom pravu i oni se do danas nisu suštinski promenili.

U pravu Evropske unije zaštita poslovne tajne se reguliše Direktivom 2016/943 koja je poznata pod nazivom Direktiva o poslovnim tajnama.⁵ Pravila Direktive su inkorporisana u nacionalne propise država članica, uz mogućnost propisivanja i sveobuhvatnije zaštite.⁶ Sa navedenom Direktivom usklađen je i Zakon o zaštiti poslovne tajne Republike Srbije koji je stupio na snagu 2021 godine.⁷

Zaštita poslovne tajne se u Republici Srbiji, osim Zakonom o zaštiti poslovne tajne, uređuje i drugim propisima. Tako je Zakonom o privrednim društvima (dalje: ZPD)⁸ propisana dužnost zaposlenih kao i lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu da čuvaju poslovnu tajnu društva kako za vreme dok se nalaze u tom svojstvu, tako i nakon toga.⁹ Povreda ove obaveze prema čl. 74. ZPD ima za posledicu naknadu štete društvu kao i isključenje člana iz društva. Pored toga, za zaštitu poslovne tajne je značajan i Zakon o obligacionim odnosima¹⁰ kao opšti propis koji reguliše pitanje naknade štete, na osnovu koga zakoniti imalac i/ili zakoniti držalac poslovne tajne ima pravo

³ *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement)*, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/31bis_trips_01_e.htm, 5.4.2022. Sporazum o osnivanju Svetske trgovinske organizacije kao i TRIPS sporazum su zaključeni 15. aprila 1994. godine u Marakešu.

⁴ Čl. 39, st. 2. TRIPS Sporazuma.

⁵ Direktiva 2016/943 Evropskog parlamenta i Saveta od 8. juna 2016. godine, o zaštiti neotkrivenih znanja i iskustava te poslovnih informacija (poslovne tajne) od nezakonitog pribavljanja, upotrebe i otkrivanja, *Službeni list EU* L br. 157/1 (dalje: Direktiva o poslovnim tajnama).

⁶ Čl. 1, st. 2. Direktive o poslovnim tajnama.

⁷ Zakon o zaštiti poslovne tajne, *Službeni glasnik RS*, br. 53/2021.

⁸ Zakon o privrednim društvima, *Službeni glasnik RS*, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021 (dalje: ZPD).

⁹ Čl. 61. ZPD navodi da su to: ortaci i komplementari; članovi d.o.o. koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član d.o.o. koji je kontrolni član društva; akcionari koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili kontrolni akcionar; direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi; likvidacioni upravnici kao i druga lica koja na osnovu osnivačkog akta ili statuta imaju posebne dužnosti prema društvu.

¹⁰ Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/1978, 39/1985, 45/1989 – USJ, 57/1989, *Službeni list SRJ*, br. 31/1993, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2020.

da ostvaruje naknadu štete od lica koja su povredila zakonsku ili ugovorenu obavezu njene zaštite. Poslovna tajna u Republici Srbiji uživa i krivičnopravnu zaštitu na osnovu čl. 240. Krivičnog zakonika¹¹ kojim je regulisano krivično delo „odavanje poslovne tajne“.

3. Određenje poslovne tajne i njihovo razgraničenje od drugih vrsta tajni koje se javljaju u vezi sa poslovanjem, odnosno, obavljanjem delatnosti

Zakon o zaštiti poslovne tajne određuje tri kumulativno postavljena uslova pod kojima se određene informacije mogu kvalifikovati kao poslovne tajne. To su: prvo, da je reč o informacijama koje nisu u celini ili u pogledu strukture i skupa svojih sastavnih delova opšte poznate ili lako dostupne licima koja u okviru svojih aktivnosti uobičajeno dolaze u kontakt sa takvom vrstom informacija;¹² drugo, da te informacije imaju komercijalnu vrednost zato što predstavlja tajnu; i treće, da lice koje zakonito kontroliše poslovnu tajnu preduzima razumne mere sa ciljem da sačuva njihovu tajnost.¹³

Predmet poslovne tajne mogu biti različite informacije po sadržini, uključujući *know how*, poslovne informacije i tehnološke informacije.¹⁴ Drugim rečima, svi podaci koji su vezani za jedinstvenu organizaciju rada kod poslodavca, specifičnu tehnologiju koja se koristi, zarade i tome slično mogu biti poslovna tajna.¹⁵ To obuhvata, na primer, istraživačke i razvojne programe privrednog subjekta, liste dobavljača i kupaca sa specifičnim podacima o međusobnim poslovnim odnosima i pogodbama, finansijske izveštaje i drugu poslovnu analitiku, strategije prodaje ili nastupanja na tržištu, proizvodne podatke (formule odnosno recepte), procedure proizvodnje određenog proizvoda, detalje o pakovanju itd.¹⁶ Poslovne tajne se mogu odnositi i na negativne informacije koje su obično sastavni deo podataka o rezultatima istraživanja i razvoja i obuhvataju

¹¹ Krivični Zakonik, *Sl. glasnik RS*, br. 5/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

¹² Da li su neke informacije opšte poznate ili lako dostupne je činjenično pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja. U tim okolnostima sud može da koristi sva dokazna sredstva da obrazloži svoj stav, na primer, da ispita da li su određene informacije dostupne u pravnoj literaturi, ili da utvrdi koliko je teško prikupiti informacije koje po shvatanju tužioca predstavljaju poslovnu tajnu i uz koliko utrošenog vremena i resursa itd.

¹³ Čl. 2, st 1. tač. 1-3, Zakona. Ovaj član Zakona odgovara čl. 2. st. 1, tač. a), b) i c) Direktive o poslovnim tajnama.

¹⁴ Čl. 2, st. 2. Zakona o poslovnoj tajni.

¹⁵ M. Reljanović, „Zlostavljanje nije poslovna tajna“, <https://pescanik.net/zlostavljanje-nije-poslovna-tajna/>, 12.5.2022.

¹⁶ Upor. K. Jovičić, „Poslovne tajne: određenje i osnovi zaštite“, *Strani pravni život* 1/2018, 10-11.

saznanja da određeni postupci ne funkcionišu, odnosno da nisu isplativi. Poslovna tajna može biti vezana i za one elemente koji se nalaze u ugovorima o radu kao i u pojedinačnim aktima poslodavca.¹⁷ Kada je o formi poslovne tajne reč, Zakon nema posebnog pravila niti ograničenja pa treba uzeti da se poslovnom tajnom smatraju kako informacije zabeležene u pisanoj formi ili na drugom trajnom nosaču zapisa,¹⁸ tako i informacije koje je neko lice naučilo i zapamtilo.¹⁹ Na osnovu navedenog, jasno je da nije moguće unapred dati konačni odgovor na pitanje predmeta poslovne tajne već da o tome, kao i o drugim pitanjima koja se postavljaju u vezi sa ispunjenošću uslova kvalifikacije poslovne tajne mora odlučiti sud s obzirom na specifične okolnosti svakog pojedinog slučaja.

Drugi uslov kvalifikacije poslovne tajne je ispunjen ako se njenim korišćenjem doprinosi ostvarivanju boljih poslovnih rezultata, što se utvrđuje od slučaja do slučaja. U vezi sa ovim zahtevom se može postaviti pitanje da li se smatra da je on ispunjen samo ako se poslovna tajna već koristi u poslovanju, ili je dovoljno da ona sadrži informacije koje imaju potencijal da se ekonomski

¹⁷ M. Reljanović, *supranote* 15. Poslovna tajna, objašnjava Reljanović u istom tekstu, može biti vezana i za one elemente koji se nalaze u ugovorima o radu, odnosno opštim i pojedinačnim aktima poslodavca. Čak i ovde ima izuzetaka, jer od toga kome ste „odali“ tajnu i u koje svrhe, zavisi da li ste zaista povredili njenu tajnost (zanimljivo je u tom smislu pročitati Rešenje Vrhovnog kasacionog suda, Rev2 361/2015 od 10.6.2015. godine kojim se određuje da ne predstavlja odavanje poslovne tajne deljenje informacije o visini zarade sa licima koja su zaposlena kao menadžment kod istog poslodavca, budući da to ne predstavlja krugu lica koja bi bila šira javnost). I poslovna tajna, dakle, potpada pod određene standarde i trpi različita ograničenja. *Ibid.*

¹⁸ Za razliku od poslovnih tajni, Zakon o tajnosti podataka, *Sl. glasnik RS*, br. 104/2009 u čl. 2, st 1. tač 4. izričito propisuje da tajni podaci na koje se taj zakon primenjuje moraju biti u obliku dokumenta, te da to podrazumeva svaki nosač podatka (papir, magnetni ili optički medij, disketa, USB memorija, smart kartica, kompakt disk, mikrofilm, video i audio zapis i dr.), na kome je zapisan ili memorisan tajni podatak.

¹⁹ U američkoj sudskoj praksi se mogućnost da poslovna tajna bude u različitim formama ne dovodi u pitanje. Tako, u predmetu *Mai Sys. Corp. v. Peak Computer, Inc.*, 991 F.2d 511, 521 (9th Cir. 1993) sud navodi da činjenica da tuženi nije ni u jednom momentu fizički uzeo u posed datoteku sa podacima o kupcima tužioca, u celini ili delimično, nije uslov za kvalifikaciju te informacije kao poslovne tajne i s tim u vezi pravnom zaštitom tih podataka pod zakonom predviđenim uslovima. Odluka suda je dostupna na <https://casetext.com/case/mai-systems-corp-v-peak-computer-inc>, 12. 4. 2022. Ovo shvatanje je potvrđeno u brojnim drugim odlukama američkih sudova, uključujući i presudu u predmetu *Pelican Bay Forest Prods. v. W. Timber Prods.*, 297 Or. App. 417 (2019), u kome je sud izričito potvrdio da forma informacije nije zakonom predviđeni uslov za kvalifikaciju poslovne tajne. Izvod iz odluke suda je dostupan na <https://casetext.com/case/pelican-bay-forest-prods-inc-v-w-timber-prods-inc>, datum pristupa 12.4.2022. Vid. D. W. Wiseman, J. P. Mack, „Template Civil Jury Instructions Under the Defend Trade Secrets Act“, *Intellectual Property & Technology Law Journal* 7/2021, 18.

iskorišćavaju, kao što su, na primer, informacije o novim recepturama ili novim dizajnima proizvoda koje njihov kreator još uvek nije odlučio da koristi, na primer, zato što namerava da ih još više unapredi. Relevantno zakonsko pravilo nema ograničenja u tom pogledu,²⁰ pa se može zaključiti da se i potencijalna komercijalna vrednost može uzeti u obzir. Opravdanost ovog gledišta potvrđuje i činjenica da bi odbijanje kvalifikacije takvih informacija kao poslovnih tajni i nepružanje pravne zaštite njihovom kreatoru u situaciji da ih treće lice nezakonito pribavi, iskorišćava ili obelodani, bilo suprotno ciljevima zaštite poslovnih tajni.²¹ U američkom pravu se, na primer, ova dilema danas ne postavlja s obzirom da je izričito rešena pravilom §39 Ristejtmента o nelojalnoj konkurenciji,²² u kome je propisano da je poslovna tajna svaka informacija koja se može koristiti u poslovanju privrednog subjekta ili drugog lica, koja je dovoljno vredna i tajna da omogućiti stvarnu ili potencijalnu ekonomsku prednost u odnosu na druge.²³ Pitanje dokazivanja komercijalne vrednosti poslovne tajne u građanskom sudskom postupku predmet je posebnog podnaslova u ovom radu u tekstu koji sledi, te se na ovom mestu neće razmatrati.²⁴

Konačno, poslednji uslov kvalifikacije poslovne tajne je da njen zakoniti držalac primenjuje razumne mere radi očuvanja njene tajnosti. I ovo pitanje se ocenjuje od slučaja do slučaja, s tim da Zakon navodi, primera radi, određene mere koje tome mogu doprineti. To su: izrada internog akta o rukovanju poslovnom tajnom i krugu lica i njihovim pravima i obavezama prilikom rukovanja poslovnom tajnom, mere fizičke ili elektronske zaštite pristupa i rukovanja poslovnom tajnom, označavanje dokumenata oznakom „poslovna tajna“ ili sličnom oznakom, ograničavanje pristupa prostorijama i datotekama u kojima se nalaze informacije koje se smatraju poslovnom tajnom ili zaključivanje ugovora o poverljivosti, odnosno neotkrivanju poverljivih informacija sa licima koja potencijalno mogu da dođu u posed poslovne tajne, uključujući zaposlene, poslovne partnere, spoljne saradnike i konsultante, odnosno potpisivanje izjava o poverljivosti ili neotkrivanju poverljivih informacija od strane navedenih lica.²⁵

²⁰ Čl. 2, st. 1 tač. 2 Zakona o zaštiti poslovne tajne glasi: „imaju komercijalnu vrednost jer predstavljaju tajnu“.

²¹ Na istom stanovištu za američko pravo J. Pooley, *Secrets: Managing Information Assets in the Age of Cyberespionage*, Verus Press, 2015, 63. V. i D. Quinto, S. Singer, *Trade Secrets - Law and Practice*, Oxford University Press, 2009, 45-46.

²² *Restatement (Third) of Unfair Competition* (AM. L. INST. 1995). https://is.muni.cz/th/169953/pravf_m/Extract_III.pdf, datum pristupa 12. 5. 2022.

²³ *Ibid.*

²⁴ Vid. podnaslov 5 u ovom radu, Utvrđivanje komercijalne vrednosti poslovne tajne: praksa američkih sudova.

²⁵ Čl. 2, st. 3. Zakona o zaštiti poslovne tajne.

Poslovne tajne, međutim, treba razlikovati od drugih tajni koje se, takođe, javljaju u vezi sa poslovanjem i/ili obavljanjem delatnosti, a koje nisu poslovne tajne jer ne ispunjavaju propisane uslove da se tako kvalifikuju. Iako i te, druge tajne uživaju pravnu zaštitu, ona se ne odvija po režimu propisanom za poslovne tajne. Ovo se, pre svega, odnosi na tajne podatke od interesa za nacionalnu i javnu bezbednost, odbranu, unutrašnje i spoljne poslove Republike Srbije, čiji sistem određivanja i zaštite reguliše Zakon o tajnosti podataka.²⁶ Pored toga, posebni sistem zaštite ličnih podataka o fizičkim licima propisan je Zakonom o zaštiti podataka ličnosti.²⁷ Dalje, postoje profesionalne tajne koje se saznaju u toku procesa obavljanja određenih delatnosti, na primer, u advokaturi, zdravstvenoj zaštiti, bankarskim uslugama itd. Ove, profesionalne tajne su zaštićene na osnovu pravila čl. 141. Krivičnog zakonika RS, kojim se ustanovljava krivično delo „neovlašćeno otkrivanje tajne“.²⁸

Pored navedenih tajni koje uživaju specijalni pravni režim zaštite, trebalo bi voditi računa i o razlikovanju poslove tajne, s jedne strane, i privatnih tajni privrednih subjekata, sa druge. Ovu razliku najbolje je objasniti na primeru finansijskih izveštaja privrednog subjekta, koji se po pravilu drže u tajnosti zbog značaja koji imaju za menadžment privrednog subjekta koji na osnovu njih odlučuje koje poslovne poteze će povući i u kom trenutku, ili ih koristi kada odlučuje o upravljanju privrednim subjektom. Drugim rečima, njihova komercijalna vrednost se ispoljava u odlukama koje donosi menadžment firme i vezana je, po pravilu, za privredni subjekt kome pripadaju.²⁹ Ovi, finansijski izveštaji kao i druge privatne tajne privrednog subjekta često su interesantne

²⁶ Zakon o tajnosti podataka, *Sužbeni glasnik RS*, br. 104/2009. U čl. 1. se određuje se domen primene Zakona i on obuhvata jedinstveni sistem određivanja i zaštite tajnih podataka koji su od interesa za nacionalnu i javnu bezbednost, odbranu, unutrašnje i spoljne poslove Republike Srbije, zaštite stranih tajnih podataka, pristup tajnim podacima i prestanak njihove tajnosti, nadležnost organa i nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i odgovornost za neizvršavanje obaveza iz ovog zakona i druga pitanja od značaja za zaštitu tajnosti podataka.

²⁷ Zakon o zaštiti podataka ličnosti, *Službeni glasnik RS*, br. 87/2018.

²⁸ Čl. 141. Krivičnog zakonika glasi: „(1) Advokat, lekar ili drugo lice koje neovlašćeno otkrije tajnu koju je saznalo u vršenju svog poziva, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom od jedne godine. (2) Neće se kazniti za delo iz stava 1. ovog člana ko otkrije tajnu u opštem interesu ili interesu drugog lica, koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne.“ O zaštićenim tajnama u pravu Republike Srbije v. A. K. Bojović, M. Reljanović, *Free Access to Information - An analysis of the regulatory frameworks in selected Western Balkan countries*, Institute of Comparative Law, Belgrade 2022, 62-64. O razlikama između poslovnih i privatnih tajni u američkom pravu vid. L. Helman, „Trade Secrets and Personal Secrets“, *University of Richmond Law Review* 2/2021, 453-463.

²⁹ Primer preuzet od E. Johnson, „Trade Secret Subject Matter“, *Hamline Law Review* 33/2020, 569.

njihovim konkurentima, koji ih mogu koristiti na različite načine. Ipak, sama činjenica da su konkurenti došli u posed takvih informacija nije dovoljna da oni, isključivo na osnovu saznanja tih informacija, steknu i vrednost koju one imaju za privredni subjekt kome pripadaju. Drugim rečima, prenosi se informacija, ali ne i njena vrednost koju ona ima za lice kome pripada.³⁰ Nije sporno da neovlašćeni sticalac takvih informacija može iz njih ostvariti neku novu vrednost i da se to čak i pravno kvalifikuje kao protivpravno ali to nije dovoljno da aktivira pravu zaštitu oštećenog na osnovu propisa o zaštiti poslovne tajne.

4. Utvrđivanje povrede poslovne tajne

U sudskom postupku za naknadu štete zbog povrede dužnosti zaštite poslovne tajne oštećeni mora dokazati da je zakoniti držalac poslovne tajne, kao i da su uslovi za kvalifikaciju poslovne tajne bili ispunjeni u vreme kada je, prema navodima tužbe, došlo do njene zloupotrebe. Tuženi mora dokazati i da je tuženi nezakonito stekao i/ili koristi i/ili je otkrio poslovnu tajnu, a ako pored toga potražuje i naknadu štete onda i uzročno-posledičnu vezu između takvog postupanja tuženog i štete koju je usled toga pretrpeo.³¹

a) *Nezakonito sticanje (prisvajanje) poslovne tajne*: Da li je treće lice steklo poslovnu tajnu na nezakonit način procenjuje se u svetlu pravila čl. 4. st 1. Zakona o zaštiti poslovne tajne. Obavezni uslov za sve oblike povrede poslovne tajne, pa tako i ovaj, je da njen zakoniti držalac nije dao saglasnost da se treće lice upozna sa njenom sadržinom.³²

Postupci koje Zakon navodi kao načine nezakonitog sticanja poslovne tajne obuhvataju: neovlašćeni pristup, prisvajanje ili umnožavanje dokumenata, predmeta, materijala, supstanci ili elektronskih datoteka koji su pod zakonitom kontrolom držaoca poslovne tajne, a sadrže poslovnu tajnu ili se poslovna tajna iz njih može izvesti.³³ Prilikom da nezakonito pribavi tuđu poslovnu tajnu treće lice stiče na različite načine, na primer, krađom, lažnim predstavljanjem, povređujući zakonske ili ugovorene obaveze čuvanja tajnosti, špijunažom i drugim sličnim postupanjem.

³⁰ *Ibid.*

³¹ U nekim situacijama će umesto štete na strani zakonitog imaoca odnosno držaoca poslovne tajne nastati neosnovano obogaćenje lica koje je povredilo obavezu zaštite poslovne tajne. U tom slučaju tužiocu stoji na raspolaganju tužba zbog neosnovanog obogaćenja. O odnosu zahteva za naknadu štete i zahteva iz neosnovanog obogaćenja v. I. Simonović, „Konkurencija zahteva za nadoknadu štete i zahteva iz neosnovanog obogaćenja u slučaju neovlašćene upotrebe tuđe stvari ili tuđeg prava u svoju korist“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu*, 81/2018, 313-317.

³² Čl. 4. st. 1. Zakona.

³³ Čl. 4. st. 1. tač. 1. Zakona.

Prema čl. 4, st. 1. tač. 2. Zakona, sticanje poslovne tajne smatra se nezakonitim i kada tuženi, bez saglasnosti držaoca poslovne tajne, pribavi poslovnu tajnu suprotno dobrim poslovnim običajima. Na osnovu ovog pravila sud je ovlašćen da, uvažavajući okolnosti konkretnog slučaja, utvrdi da li je došlo do nezakonitog sticanja poslovne tajne. Po pravilu, na taj zaključak upućuje situacija kada je tuženi znao da je to što čini nezakonito ili je imao dovoljno saznanja o relevantnim činjenicama da bi to mogao da zna ili sazna da se o tome raspitao, a što bi učinio da je postupao odgovorno, profesionalno i sa potrebnim stepenom pažnje.

b) Nezakonito korišćenje i otkrivanje poslovne tajne: Prema prvoj rečenici pravila čl. 4, st. 2. Zakona, neoboriva je zakonska pretpostavka da treće lice, koje je nezakonito steklo poslovnu tajnu (na osnovu čl. 4, st. 1), samim tim čini i povredu poslovne tajne koje se ogleda u njenom nezakonitom korišćenju i otkrivanju.³⁴ Pored toga, treće lice nezakonito koristi ili otkriva tuđu poslovnu tajnu i povredom ugovora o poverljivosti ili druge obaveze koja se odnosi na zabranu otkrivanja poslovne tajne,³⁵ uključujući i slučaj kada je treće lice koristilo ili otkrilo poslovnu tajnu suprotno ugovornoj ili drugoj obavezi kojom se ograničava korišćenje poslovne tajne,³⁶ Radnje kojima se nezakonito koristi poslovna tajna su, pored nezakonitog prisvajanja poslovne tajne, probijanje postavljenih sistema zaštite tajnosti poslovne tajne kod poslodavca ili svako drugo neovlašćeno korišćenje tuđe poslovne tajne. U praksi, do neovlašćenog otkrivanja poslovne tajne često dolazi u toku obavljanja radnih zadataka, kada tuženi svojim saradnicima otkrije informacije koje predstavljaju poslovnu tajnu, a da za to nije imao ovlašćenje njenog zakonitog imaoca. U tom slučaju za povredu poslovne tajne i naknadu štete su odgovorna i sva lica koja su na taj način saznala poslovnu tajnu tužioca.³⁷ Uslov odgovornosti i u ovom slučaju je da tužilac dokaže da je to, treće lice bilo nesavesno, odnosno, da je znalo ili je u datim okolnostima moralo da zna za tu okolnost.³⁸

I na kraju, nezakonitim korišćenjem poslovne tajne smatra se i proizvodnja, nuđenje ili stavljanje u promet robe kojim je izvršena povreda, odnosno uvoz, izvoz ili skladištenje robe kojom se vrši povreda u svrhe proizvodnje, nuđenja ili stavljanja robe u promet, ako je lice koje je obavljalo navedene aktivnosti znalo ili je u datim okolnostima moralo da zna da je

³⁴ Čl. 4, st. 2. tač. 1. Zakona.

³⁵ Čl. 4, st. 2. tač. 2. Zakona.

³⁶ Čl. 4, st. 2. tač. 3. Zakona.

³⁷ Čl. 4, st. 3. Zakona.

³⁸ Čl. 4, st. 3. Zakona glasi: „Pribavljanje, korišćenje ili otkrivanje poslovne tajne smatra se nezakonitim i ako je lice u trenutku pribavljanja, korišćenja ili otkrivanja znalo ili je u datim okolnostima moralo da zna da je poslovna tajna pribavljena direktno ili indirektno od drugog lica koje je poslovnu tajnu nezakonito koristilo ili otkrilo u smislu stava 2. ovog člana“.

poslovna tajna korišćena nezakonito (u smislu čl. 4, st. 2. tač. 1-3. Zakona).

Teret dokazivanja činjenica koje ukazuju na nezakonitost postupanja tuženog je na tužiocu, shodno pravilu da svako ko pretenduje na pravno dejstvo određene činjenice treba da dokaže njenu istinitost.³⁹ On mora da dokaže i uzročno-posledičnu vezu između nezakonitog pribavljanja, korišćenja i otkrivanja njegove poslovne tajne i pretrpljene štete. Uzročno-posledična veza između štetne radnje i štete mora biti značajna, u skladu sa zahtevom teorije adekvatne uzročnosti koja se primenjuje u našem pravu.⁴⁰ Ne može se smatrati adekvatnim svaki uzrok određene pojave tj. štete, već samo oni događaji koji imaju naročiti značaj, naročiti intenzitet pri nastupanju štete.⁴¹ Pritom, adekvatni uzrok štete ne mora da bude i jedini uzrok štete.

Oslobađanje od odgovornosti za naknadu štete, van opštih uslova za oslobađanje od odgovornosti propisanih Zakonom o obligacionim odnosima, tuženi može da ostvari i ako uspe da dokaže da je nezavisno od tužioca, sopstvenim naporima i sredstvima stekao informaciju koja istovremeno predstavlja tužiočevu poslovnu tajnu, kao i ako dokaže da je do te informacije došao „obrnutim inženjeringom“.⁴²

5. Utvrđivanje komercijalne vrednosti poslovne tajne: praksa američkih sudova

Od svih uslova za kvalifikaciju poslovne tajne čini se da najviše nedoumica izaziva utvrđenje njene komercijalne vrednosti zbog činjenice da ne postoji objektivno merilo u vidu tržišne cene na osnovu koga bi se to odredilo jer se poslovne tajne ne prodaju na tržištu. S tim u vezi izdvajaju se dva ključna pitanja: prvo, da li je za naknadu štete usled nezakonitog prisvajanja, korišćenja i otkrivanja poslovne tajne dovoljno da ona ima komercijalnu vrednost za tužioca, ili je neophodno da ona tu vrednost ima za tuženog, ili za obe stranke u sporu?⁴³

³⁹ G. Stanković, „Teret dokazivanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu* 47/2006, 5. Ovo pravilo propisano je i članom 228. u vezi sa čl. 7, st. 1. Zakona o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS* br. 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014, 87/2018, 18/2020.

⁴⁰ Vid. K. Jovičić, „Uzročnost i naknada štete“, *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje*, (ur. Z. Petrović, V. Čolović i D. Obradović), Beograd-Valjevo 2020, 235-248.

⁴¹ A. Gams, *Odgovornost za radnje trećih lica u privatnom pravu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Beogradu 1940, 6.

⁴² „Obrnuti inženjering“ predstavlja situaciju u kojoj je tuženi uspeo da bez korišćenja navodne poslovne tajne tužioca rekonstruiše informacije koje istovremeno predstavljaju poslovnu tajnu tužioca, na primer, kupi gotov proizvod koji proizvodi tužilac pa njegovim rastavljanjem na delove sazna informacije koje su predmet tužiočeve poslovne tajne.

⁴³ E. Rowe, S. Sandeen, *Trade Secret Law: Cases and Materials (American Casebook Series)*, 3rd ed. West Academic Publishing, 2020, 145.

i drugo, na koji način (kojim dokaznim sredstvima) utvrditi da poslovna tajna ima komercijalnu vrednost?

U američkom pravnom sistemu je zaštita poslovne tajne do pre šest godina bila isključivo u nadležnosti država članica federacije, ali su međusobne razlike u pravnim režimima bile ublažene zbog činjenice da je većina njih svoja zakonodavstva uredila pod uticajem Jednoobraznog zakona o poslovnim tajnama iz 1979. godine (dalje: UTSA).⁴⁴ Pravilo čl. 1(4) i) UTSA, koje predviđa da informacija može da se kvalifikuje kao poslovna tajna pod uslovom da ima „nezavisnu ekonomsku vrednost“ je gotovo bez izuzetka preuzeto u nacionalne propise država na teritoriji SAD.⁴⁵

U početnom periodu raspravljanja sporova zbog zloupotrebe poslovne tajne sudovi nisu pridavali naročitu pažnju utvrđenju njene komercijalne vrednosti već su uzimali da je sama činjenica da je neko lice pokrenulo sudski postupak za njenu zaštitu dovoljan dokaz o tome, na osnovu uverenja da se niko ne bi izložio troškovima vođenja sudskog postupka u suprotnom slučaju.⁴⁶ Ovaj stav, ipak, nije uspeo da se održi i vremenom su sudovi razmatrali i druge okolnosti kao potporu za uverenje da poslovna tajna ima komercijalnu vrednost, a pre svih shvatanje da se to može utvrditi na osnovu utrošenog vremena, uložених novčanih sredstava i drugih napora u razvoj informacije za koju se tvrdi da predstavlja poslovnu tajnu. Pored toga, kao dokazno sredstvo se koristi i mišljenje veštaka odnosno lica koja poseduju potrebna, stručna znanja da to utvrđuju.⁴⁷

Uočivši da je pitanje komercijalne vrednosti poslovne tajne, kao i neka druga pitanja u građanskim postupcima koji se vode po tužbama za zaštitu poslovne tajne izvor nedoumica, nadležne institucije u okviru svojih redovnih dužnosti nastoje da pomognu njihovom rešavanju. U oblasti građanskog prava, što obuhvata i predmete u kojima se razmatra postojanje zloupotrebe poslovne tajne, relevantni dokumenti su Uputstva za građansku porotu (*Civil Jury Instructions*), koju donose Sudski saveti kao tela koja deluju kako na nivou najviših sudova u

⁴⁴ *Uniform Trade Secrets Act* (UTSA) je izradila i objavila Komisija za uniformisanje prava (*Uniform Law Commission*) 1979. godine, a izmene i dopune 1985. godine. <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=e58f19a0-6a5e-c90f-67c1-ac1f747ad47b&forceDialog=0>, datum pristupa 12. 6. 2022.

⁴⁵ Od ukupno 50 država koje su u sastavu SAD njih 47 je preuzelo Jednoobrazni zakon o poslovnim tajnama kao svoj propis. Podatak je preuzet sa https://www.law.cornell.edu/wex/trade_secret, 12. 6. 2022.

⁴⁶ E. Rowe, S. Sandeen (2020), 145.

⁴⁷ O ulozi veštaka u građanskim parnicama povodom povrede poslovne tajne vid. D. Quinto, S. Singer (2009), 110 i dalje.

državama članicama, tako i na nivou saveznih sudova SAD.⁴⁸ Uloga sudskih saveta pri sudovima SAD je politička i njihov zadatak je da donose obavezujuće mere, uputstva i naloge u cilju obezbeđenja efikasnosti i ekspeditivnosti rada sudova na teritoriji koju pokrivaju,⁴⁹ dok se uloga Sudskih saveta u državama članicama SAD uređuje propisima odnosnih država.

Među tim dokumentima se po kvalitetu i uticaju izdvaja Uputstvo za građansku porotu (*Judicial Council of California on Civil Jury Instructions*) 2003. godine,⁵⁰ koje je izradio Sudski savet kalifornijskih sudova,⁵¹ koje je nagrađeno Bartonovom nagradom za jasno pravno pisanje.⁵² U delu tog Uputstva kojim se reguliše protokol za ispitivanje postojanja ekonomske vrednosti poslovne tajne predlažu se sledeće smernice za postupanje (navedene su primera radi): a) u kojoj meri tužilac ostvaruje ili može da ostvari ekonomsku korist od informacije koja

⁴⁸ U SAD postoje dva sudska sistema: Federalni i državni. Federalne sudove je osnovao Kongres SAD, a državne sudove osnivaju Vlade tih država. 1) Apelacioni sudovi u državama članicama SAD nisu obavezni i nemaju ih sve države (od 50 država članica SAD Apelacioni sudovi su formirani u 42 države). Osnivanje i delokrug rada ovih sudova je u nadležnosti svake države i njihov delokrug rada može da varira od države do države. Ipak, u najvećem broju država Apelacioni sudovi imaju ulogu suda najvišeg ranga na državnom nivou. 2) Apelacioni sudovi SAD su savezni sudovi koji deluju po teritorijalnoj podeli na okruge (*circuit*). Na teritoriji SAD deluje ukupno 13 Apelacionih sudova SAD, koji su u sistemu saveznih sudova. Pritom, 12 Apelacionih sudova deluje u ukupno 12 regionalnih okruga, dok 13 Apelacioni sud ima posebno regulisanu nadležnost na celoj teritoriji SAD. O dualnoj organizaciji sistema sudova u SAD v. M. Milošević, „Odluke protiv kojih se može izjaviti žalba u pravnom sistemu SAD“, *Strani pravni život* 2/2012, 319; D. Kulić, „Vrhovni sud u sudskom sistemu SAD“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu* 6/1967, 53-54.

⁴⁹ Formiranje i delokrug rada Sudskih Saveta regulisano je u okviru dela 28. *Code of Laws of the United States of America* (28 U.S. Cod), koji predstavlja zvaničnu kompilaciju i kodifikaciju saveznih zakona u SAD. Tekst 28 U.S. Code § 332 dosupan je na <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/332>, datum pristupa 15. 6. 2022.

⁵⁰ *Judicial Council of California on Civil Jury Instructions*, 2021, (dalje: CACI), www.courts.ca.gov/partners/documents/Judicial_Council_of_California_Civil_Jury_Instructions.pdf, 12. 6. 2022. Deo posvećen predmetima zaštite poslovne tajne formulisan od No. 4402 do 4421, 1183-1218.

⁵¹ Sudski savet kalifornijskih sudova osnovan je Ustavom Kalifornije, a njegova je nadležnost više politička i ima za cilj da svojim delovanjem omogući da sudska vlast sprovodi pravdu nezavisno, nepristrasno i pristupačno. Navedeno prema: <https://www.courts.ca.gov/policyadmin-jc.htm>, datum pristupa 12. 6. 2022.

⁵² Navedeno prema obaveštenju na sajtu *California Judicial Branch*, <https://www.courts.ca.gov/partners/313.htm>, datum pristupa 12.6.2022. U istom izvoru navodi se i da je cilj ovih uputstava da se unapredi kvalitet odlučivanja porote tako što će ona u svom radu primenjivati standardizovana uputstva koja tačno navode zakon na način koji je razumljiv prosečnom porotniku.

čini predmet poslovne tajne, održavajući je u tajnosti; b) u kojoj meri treća lica mogu da ostvare ekonomsku korist od iste informacije kada ona ne bi bila tajna; c) koliko vremena, novca i rada je tužilac uložio da bi razvio poslovnu tajnu; d) koliko vremena, novca i rada bi konkurent tužioca **uštedeo koristeći informaciju koja predstavlja poslovnu tajnu tužioca**.⁵³ Za svaku navedenu smernicu se u daju relevantni izvori prava (sudske presude, izvodi iz Ristejtmenta o nelojalnoj konkurenciji) u okviru kojih su dostupna i odgovarajuća obrazloženja. S tim u vezi, a na osnovu relevantnih izvora, zaključuje se da sama činjenica da su uloženi resursi za razvijanje i osvajanje neke korisne informacije nije dovoljna, već da se u svakom pojedinom slučaju mora utvrditi da li je ta informacija dovoljno vredna i tajna da omogući stvarnu ili potencijalnu kompetitivnu prednost. Ta prednost, kako se navodi, ne mora biti velika, ali mora biti više nego trivijalna.⁵⁴

Uprkos činjenici da se nacionalni propisi o zaštiti poslovne tajne međusobno ne razlikuju bitno, američki sudovi nisu razvili jedinstvenu praksu u tim predmetima. U cilju efikasnijeg uređivanja pitanja zaštite poslovnih tajni te ublažavanja variranja sudske prakse 2016. godine je stupio na snagu Savezni zakon o zaštiti poslovnih tajni (*Defence Trade Secrets Act* - dalje: DTSA).⁵⁵ Reč je o propisu koji je obezbedio pravni osnov za tužbu kao i posebno pravno sredstvo za povredu poslovne tajne na saveznom nivou, pred saveznim sudovima. Na taj način su stranke u sporovima za zaštitu poslovne tajne dobile mogućnost da ove sporove, osim pred sudovima država članica SAD, rešavaju pred saveznim sudom, na osnovu saveznog propisa koji je jedinstven za celu teritoriju SAD. Time je na viši nivo podignuta pravna zaštita poslovne tajne jer je omogućeno da se prevaziđu eventualne razlike u pravnim standardima i procedurama pred državnim sudovima koji su, uprkos visokom nivou unifikacija državnih propisa o zaštiti poslovne tajne, ipak postojale.⁵⁶

Sudski savet pri Apelacionom sudu SAD za jedanaesti okrug⁵⁷ usvojilo je Uputstvo za porotu u građansko-pravnim predmetima zaštite poslovne tajne na osnovu DTSA, u okviru koga se, takođe, daju smernice

⁵³ CACI, 2021, 1210.

⁵⁴ Treći Ristejtment o nelojalnoj konkurenciji, § 39, komentar e); *Yield Dynamics, Inc. v. TEA Systems Corp.* (2007) 154 Cal.App.4th 547, 564–565 [66 Cal.Rptr.3d 1]. Navedeno prema: *Ibid.*

⁵⁵ *Defence Trade Secret Act of 2016*, <https://www.congress.gov/114/plaws/publ153/PLAW-114publ153.pdf>, datum pristupa 12. 6. 2022.

⁵⁶ Vid. https://www.americanbar.org/groups/business_law/publications/blt/2017/04/02_newman/, datum pristupa 12. 6. 2022.

⁵⁷ Savezni Apelacioni sud Jedanaestog okruga pokriva teritorije država Alabama, Florida i Džordžija.

za utvrđivanje komercijalne vrednosti poslovne tajne.⁵⁸ One se uglavnom poklapaju sa smernicama iz Uputstva za porotu u građanskim predmetima pred kalifornijskim sudovima, i to su: da li informacija koja se čuva u tajnosti doprinosi ili može doprineti dobijanju ekonomske vrednosti za vlasnika informacije; da li bi i u kojoj meri mogli i druga lica da dobiju ekonomsku vrednost na osnovu te informacije kada se ona ne bi držala u tajnosti; količina vremena, novca i rada koju je vlasnik uložio u informaciju koja se drži u tajnosti; i količina vremena, novca i rada koju je tuženi uštedeo koristeći informacije **tužioca koje ovaj drži u tajnosti.**⁵⁹

6. Umesto zaključka

U zaključnom delu ovog članka čini se da je opravdano poći, odnosno ponoviti stav izložen u prvoj rečenici u radu, a to je da su poslovne tajne značajne za privredne subjekte jer im omogućavaju da uspešnije posluju na tržištu. Uslovi zaštite poslovne tajne su određeni zakonom i isti su kako za preduzetnike, mikro i mala privredna društva, tako i za najveća privredna društva. Pravila za dokazivanje i ostvarivanje naknade štete zbog povrede poslovne tajne su, takođe, ista za sve privredne subjekte. Međutim, može se pretpostaviti da je pravda, uprkos tome, objektivno teže dostupna manjim privrednim subjektima (po broju zaposlenih i po ekonomskoj snazi) zbog nedovoljno kapaciteta a neretko i zbog nerazumevanja potrebe da preduzimaju određene radnje da bi svoje poslovne tajne najpre identifikovali, a onda i sačuvali. Ako poslodavac nije prepoznao da određene informacije predstavljaju njegovu poslovnu tajnu već je to utvrdio, na primer, tek nakon što su se one našle kod njegovog konkurenta, onda će on imati poteškoće da dokaže postojanje poslovne tajne prevashodno zbog činjenice da u toj situaciji nije preduzeo adekvatne i razumne mere za očuvanje njihove tajnosti. Ostavši tako bez svoje poslovne tajne i bez naknade štete taj poslodavac, privredni subjekt, može pretrpeti nenadoknadivu štetu i možda biti prinuđen **čak i** da ugasi firmu. Ovaj scenario manje je verovatan za veće privredne subjekte, koji po pravilu imaju stručnu službu za pravne poslove koja je u stanju da identifikuje poslovne tajne kao i da sugeriše menadžmentu razumne mere za njihovo čuvanje. Činjenica da u velikim privrednim subjektima ima više zaposlenih olakšava očuvanje tajnosti iz dva razloga: prvo, zato što se sa više lica može organizovati adekvatni (i složeniji) sistem njihove zaštite i drugo, zato što je sadržina poslovnih tajni u većem kolektivu sigurnija zbog činjenica

⁵⁸ *Eleventh Circuit Pattern Jury Instructions (Civil Cases)*, 2020. Dokument je dostupan na <https://www.ca11.uscourts.gov/sites/default/files/courtdocs/clk/FormCivilPatternJuryInstructionsCurrentComplete.pdf?revDate=20200227>, datum pristupa 12. 6. 2022.

⁵⁹ D. W. Wiseman, J. Judd, J. P. Mack, 20.

da je, po pravilu, dostupna manjem krugu lica, to jest, nije neophodno da sve poslovne tajne takvog društva budu poznate jednom zaposlenom (što je, po pravilu, slučaj kod malih privrednih subjekata).

Svaka zloupotreba poslovne tajne koja ima za posledicu nastanak štete potencijalni je osnov za naplatu naknade štete, pod uslovom da se u sudskom postupku (ako se već nije došlo do odgovarajućeg rešenja tog pitanja mirnim putem) dokaže postojanje sva tri uslova za kvalifikaciju poslovne tajne, da je šteta nastala kao i koliko iznosi. Uloga sudova u postupcima naknade štete je jasna: oni su dužni da zakon pravilno primenjuju a to u ovim predmetima podrazumeva da tačno utvrde (ne)postojanje poslovne tajne, jer pogrešno identifikovanje poslovne tajne za krajnji ishod ima obesmišljavanje njen pravne zaštite.

Istraživanje američke sudske prakse u predmetima zaštite poslovne tajne je pokazalo da američki sudovi, koji više decenija rešavaju brojne sporove u ovim predmetima, još uvek nemaju konačna objašnjenja niti odgovore na pitanja koja se u njima redovno postavljaju. Naši, domaći sudovi nisu bili u prilici da u brojnim predmetima razmatraju pitanje zaštite poslovne tajne, što se može objasniti i činjenicom da privredni subjekti često i nisu svesni da su njihove poslovne tajne zloupotrebljene, ili da nisu u stanju da finansiraju neizvesne sudske sporove kojima bi tu zloupotrebu dokazali i ostvarili naknadu štete.

Imajući u vidu činjenicu da se uslovi kvalifikacije poslovne tajne u američkom i srpskom pravu suštinski ne razlikuju, američka sudska praksa može biti interesantna, pa i korisna našim pravnicima koji u bilo kom svojstvu primenjuju pravo u ovoj oblasti. Na osnovu analize prakse američkih sudova te odgovarajućih dokumenata koje donose nadležni organi sa ciljem da olakšaju razumevanje i primenu prava, može se zaključiti da se uslovi kvalifikacije poslovne tajne nekada mogu utvrditi direktno, na osnovu neposrednih dokaza, ali da se u tom cilju moraju koristiti i posredni dokazi. Postupci naknade štete zbog zloupotrebe poslovne tajne su posebno su izazovni zbog činjenice da se postojanje štete i njena visina takođe moraju dokazati, **što je** već samo po sebi teško za oštećenog bez obzira na predmet spora. Zbog specifičnosti poslovne tajne kao predmeta pravne zaštite taj zadatak je još složeniji i to ne samo za tužioca veći za sud koji je dužan da zakonito sprovede postupak i pravilno da primeni pravo da bi ispunio svoju društvenu ulogu i cilj, a to je sprovođenje pravde.

* * *

COMPENSATION FOR TRADE SECRETS DAMAGES

Summary

The subject of this article is compensation for damages in case of unauthorized acquisition, use and/or disclosure of a trade secret. The aim is to identify the issues that arise in civil court proceedings initiated by claims for damages due to misappropriation of trade secrets and to offer answers and possible solutions for those which may be a source of disagreement. There are no significant number of decisions on this issue that are publicly available in domestic judicial practice. Therefore, the practice of American courts is presented as it is, according to the author of this paper, one of the most developed in the world in this area. The research question which is investigated is whether it is necessary to use indirect evidence to prove the trade secret and its misappropriation, as well as the damage occurred thereof. It is concluded that, due to the specificity of trade secrets as an object of a legal protection, indirect evidence is often the only one possible.

Keywords: misappropriation of a trade secret, qualification and identification of a trade secret, proving the misappropriation of a trade secret, commercial value of a trade secret.